

A fejlődés fonákja

Erdészszemmel Nyugat-Kanadában

1957 késő tavaszán egy fiatal magyar erdőmérnök toppant be abba a volt katonai táborba – a Csendes-óceán-parti Vancouvertől vagy 100 km-re –, ahol a Sopronból menekült erdészcsaládokat ideiglenesen már előbb elhelyezték. *„Itt láttam meg – írja – az első medvét. Távcsövön figyeltek a mackót reggelenként, amint a táborunktól kb. 1 km-re lévő begyodalon legelészett.”* Nem fület csemegézett persze, hanem bogókat, de ez ügyis világos azok számára, akik kézbe veszik a szóban forgó Major Richárdnak a Püski Kiadónál megjelent könyvét, s az egymást követő érdekes történetekből, leírásokból roppant reális képet kapnak az azóta eltelt évtizedekről. Így a többi között a nyugat-kanadai Brit Columbia szédítő fejlődéséről és annak fájdalmas fonákjáról: a kíméletlen természetpusztításról, rablogazdálkodásról.

Az 1950-es években még valóságos vadnyugat volt e táj nagy része, a lakott területek környékén is vígan grasszáló medvékkel. Jellemző történet, hogy amikor egy teherautónyi homokot hoztak az említett családok gyerekeinek s a sofőr sóprút kért az őt körülálló – angolul még nem értő – magyar menekültektől, mert le akarta tisztítani a kocsit platóját, a *broom* szó hallatára (amely fonetikus *brummnak* hangzik) az egész társaság a barakkokba menekült. Azt hitték ugyanis: azért mutogat kézzel-lábbal és ismételteti, hogy „brumm, brumm”, mert jönnek a medvék.

Azóta az emberek megszaporoztak erre felé, a medvék megritkultak. S megritkult persze a többi vad is, megfoghatkoztak a halak is, s ami talán a legfájdalmasabb: tömegesen tarolták le a gyönyörű erdőket.

A múlt századforduló táján és még jó ideig kincskeresők jártak inkább a brit columbiai vadonokat, s ha sikerült itt-ott arany-, ezüst- vagy más értékes ércre bukkanniuk, azt a kiaknázást végző bányavállalatok az isten háta mögül is igyekeztek kiszállítani, akár teveháton is, Ázsiából – a Közel-Keletről – importálva a szükséges kétpúpúakat. De nemesfém-lelőhely nem lévén túl sok e tájon, a jó szimatú vállalkozók hamarosan az erdőkre vetették rá magukat. Akkor felgyorsult az utak, vasutak építése is, s azok környékén aztán semmit sem saj-

náltak, hogy a befektetett tőke mennél kövérebb kamatokkal térüljön meg. Döntötték a fákat, vágták az erdőket, s mivel a helyükbe legtöbbször semmit sem ültettek: vagy értéktelen égerbozót váltotta fel az évszázados duglász- és egyéb fenyveseket, vagy más pionírfák, cserjések. Szerzőnk már csak kivételes élményként beszél arról: *„Nagy területen egy ősi duglászerdő állt; katedrális a természetnek; legalább 70–80 m-es hatalmas faóriások, egymástól 15–30 m távolságra, négy-öt méteres mellmagassági átmérővel.”* Másutt viszont arról számol be: *„Azóta egyre gyakrabban állapítjuk meg, hogy immár jó utak vezetnek régi kedves, eldugott völgyeinkbe és bérceinkre, letarolt erdők szomorú maradványai között.”* Vagy: *„...az ott található tuskóóriásokból ítélve szebb múltira tekintett vissza ez a vidék”.* Elmond egy történetet is: megépült a vasút, mellette pedig a nagy fűrésztelep, amely aztán mind megette a környező hegyvidék fatömegét. Akkor, mit ad Isten, tűz ütött ki a telepen. De jól be volt biztosítva, s a volt tulajdonost ma is *„mindenki igen tiszteli, mert sok pénze van”.*

Egy másik ilyen fölöslegessé vált fűrésztelep maradványai még megvoltak, mikor ott járt a szerző: *„egy legalább 20 m magas fűrészporbegy”* árulkodott róla. Oda mászott ő fel, meghallván a környékbeli farkascorda vonítókorusát. Nem félelmeben, hanem mert különös ötlete támadt. *„Hiszen én is énekes voltam. Sőt talán még jobb tenorista, mint az az ordas, amelyik elkezdte a «nyitányt»... Kürtöt formáltam két tenyeremből, s «megfújtam» ugyanazt a melódiát, ugyanazon az oktávon, mint a banda-vezér. Végigfutott a hátamon a hideg, mikor megjött a válasz... És megszólalt «a vadon orgonája» a dombokon; csak úgy zúgott tőle a kietlen téli táj.”*

..... ki tudja, talán épp azok a farkasok fújták ott a maguk dalát, amelyek a közelben épült vízierőmű tengernyi méretű víztárolójának a területéről menekültek el a feltöltéskor. A szerző szavaival: *„Természetvédelmi szempontból ez is – mint a hozzá hasonlók – óriási pusztítást vitt végbe az érintett területen. A hatalmas Peace River és mellékfolyói által több millió hektáron elárasztott völgyek vegetációja és vadál-*

lománya a víz áldozata lett. Abol a le nem termelt erdőket elöntötte a víz, ott ma is balott fák sokaságának csonkjai meredeznek az ég felé a part menti sár-tengerből. Mikor az árasztás megkezdődött, az érintett részeken engedéllyel ment a vad mészárlása... Egyes vadfajok aránylag szerencsésen menekültek az ár elől, például a farkaspopuláció.”

A Stave Lake víztárolójának létesítésekor sem jártak el kíméletesebben. *„Ugyanis amikor a gátat megépítették és a tó szintjét megemelték, az ott lévő erdőállományokat csak részben termelték le, majd később az átlagos vízszintnél vágták le a kiálló törzsek java részét. Sajnos még sok balott fatörzs ékelenkedik a «gyilkos» tó felett... Brit Columbiában sok ilyen «gyilkos tó» van... a vízből boltan meredező «erdőkkel.”*

„A tavakat környező begyekben kiterjedt fabasználat folyik, és az általuk nyújtott víziút fontos szerepet játszik a letermelt faanyag szállításában. Erőteljes vízi vontatók húznak olykor kilométeres hosszúságú összeláncolt tutajokat a tavak végénél lévő fatárolókhoz, abonnan teherkocsikkal történik a további szállítás.”

Mondhatnám mindennek olvastán, hogy lám, a profitéhes nagytőkének semmi sem drága. De mit szóljak akkor ahhoz, amit magam tapasztaltam a boldogult Szovjetunió Finnországgal szomszédos tartományában, az erdős-tavasmocsaras Karéliában? Egy alacsony röptű kis repülőgépről (most már talán elmondhatom) nemcsak egy Finnországra irányított rakétára láthattam rá valahol a vadon mélyén, egy tisztáson, hanem az ottani fenyvesek sokezer hektáros nagyüzemi tarvágására is, valamint fűz- és egyéb bozótok jókora foltjaira, amelyek az elmaradt erdőfelújítás miatt verődtek fel. Holott a finn szomszédságban – más alkalommal ezt is láttam – nem csupán a kivágott erdőket újítják fel az utolsó hektárig: a parlagon hagyott gyengébb termőföldeket is mind beerdősítik.

A még mindig ritkán lakott, óriási Kanada persze egészen más világ, mint a mi Európánk. Ott a tisztásokkal tarkított, ligetes erdőkre például nyugodtan be szabadítják a nagy szarvasmarha-csordákat is, amelyeknek a tulajdonosai *„batalmas területeket bérelnek az államtól leigeltetésre, potom pénzért”*, nem csekély

kárára a fás növényzetnek. Az erdőtüzek még pusztítóbbak ugyan, „ami egyébként megszokott jelenség a nagy kiterjedésű kanadai vadonban”, s nemegyszer épp a helyi lakosság gyújtogat, mivel a szálerdőket felváltó cserjésekből több állati táplálékra számíthat.

Jut is, marad is, mondhatják ma még a kanadaiak, bár ki tudja, meddig. Mi biztos, hogy nem mondhatunk ilyet. Elég baj, hogy hazai erdeink egyharmadának kárpótlási jegyekre történt szétosztogatása óta nálunk is sok erdő került veszélybe, holott mindnyájan tudjuk: ebben a kevés fájú országban épphoggy további telepítésekre lenne szükség.

A Kanadában is magyarnak maradt

Major Richárd könyvéből szinte süt a természet szeretete. Ottani nagy természetjárásai során – amelyekre vadász-ként is ki-kiruccant, de igen sokszor csak úgy szenvedélyből – neki annyi érdekes, izgalmas, sőt olykor vérfagyasztó élményben volt része, hogy ebből én ezúttal még ízelítőt is alig adhattam. Pedig oly láttatóan, elevenen írta meg őket, hogy talán még irigyelném is érte, ha nem tudnám – s nem érezném a könyvből is minduntalan –: az elveszített szülőföldet semmi sem pótolhatja.

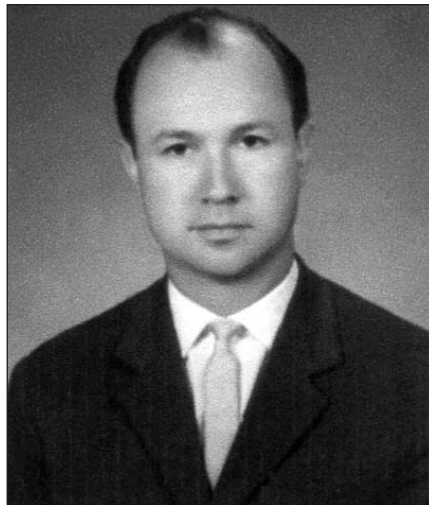
(Major Richárd: *Vadváltók – Egy magyar természetjáró vadász British Columbia vadonában. Püski, Budapest, 2000.*)

Vargha Domokos

Emlékezés Tallós Pálra

Vannak, akiknek hosszú, termékeny életet ad a sors, és vannak, akiknek kegyetlenül rövidre szabja földi pályafutását. Utóbbiak közé tartozik Tallós Pál is, aki 1968 januárjában, alig 37 évesen, egy egyszerű vakbélgyulladás következményei miatt távozott közülünk. Azt, hogy mit vihetett volna véghez, ha hosszabb élet jut neki osztályrészül, csak találgatni lehet. De rövid pályafutásának szakmai eredményeit tekintve aligha kételkedhetünk, hogy igen sokat...

70 éve, 1931-ben, Pozsonyban született. Elemi iskolai tanulmányait még a családlökői Somorján kezdte, de már Pápán fejezte be. Itt is érettségizett kitűnő eredménnyel. Eredetileg pedagógusi pályára készült, de a biológia iránti érdeklődése Sopronba, az Erdőmérnöki Főiskola felé térítette el, ahová 1949-ben iratkozott be. Gimnazista korában megkezdett természet tudományos megfigyeléseit egyetemista korában is folytatta, aktívan madarászott és botanizált is. Diplomája megszerzése után 1954-től 1957-ig a Magasbakonyi Állami Erdőgazdaság Pápai és Ugodi Erdészeténél dolgozott. Tudományos érdeklődése azonban hamar felülkerekedett, így 1957 késő őszen az Erdészeti Tudományos Intézethez került, először az erdőműveléstani osztályra, később az erdővédelemre. Szakmai érdeklődése és munkássága itt is – mint ahogyan már tanulmányai során is – kétirányú volt. Személyében kiválóan megfűrt a botanika és a zoológia, elsősorban rovartan művelése. Botanikai munkásságának színvonalát többek között az is érzékelteti, hogy társszerzőként együtt publikált a magyar botanika számos már elhunyt, illetve még ma is élő klasszikusával.

Nem kevésbé kiváló azonban rovartani, illetve erdővédelmi munkássága sem. Számos faunisztikai és cönológiai munkája mellett legnagyobb érdeme talán az erdészeti fénycsapda-hálózat kiépítése. Az első csapdákat 1961-ben helyezték üzembe, egy évvel később pedig már 13 működött. Több csapda ma is ugyanott áll, ahol Tallós Pál a 60-as évek elején a helyét kijelölte. Talán nem árt megjegyezni, hogy ilyen régóta üzemelő, országos lefedettségű fénycsapda-hálózat a magyarországin kívül alig van a világon.

1963-tól haláláig részt vesz az éves erdővédelmi prognózisok elkészítésében, 1964-től kezdődően felelőse is e feladatnak. 1967-ben a bírálók egyértelmű elismerésével sikeresen túljut „Egyes erdészeti kártevők prognózis készítésének kérdései” címmel megírt kandidátusi értekezésének munkahelyi vitáján. Aligha kérdéses, hogy a kandidátusi védés is sikeresen zajlott volna le, ha a sors nem szól közbe.

Érdekességként megemlíthető, hogy zeneértő és zeneileg művelt ember volt. Egyetemista korában népdalokat gyűjtött (érdekes, hogy az erdővédelem nagyhírű professzora, Győrfi János maga is gyűjtött népdalokat), rajongott Kodály Zoltán munkásságáért. Koncertek, hangversenyek rendszeres látogatója volt. Baráti társaságokban – még az Állami Népi Együttes tagjai előtt is – tartott kiselőadásokat Carl Orff zeneszerző munkásságáról. Feleségével – Bányász Teréz zenetanárral – való ismeretségét is zeneszerzetének köszönhette. Házasságukból egy lányuk, Ágnes született.

Tallós Pál emlékéit családja, barátai és munkájának maradó eredményei mellett egy róla elnevezett orchidea és egy bagolylepke taxon, valamint a Solymos Rezső akadémikus javaslatára létrehozott Tallós Pál Kör (Fiatalkori Erdőmérnökök Tudományos Köre) is őrzi.

Életpályája, a maga tragikus rövidségében is hordoz fontos tanulságokat. Ha valaki mély érdeklődéssel, elhivatottan teszi a dolgát, ha hisz és örömet leli abban, amit végez, akkor nagyszerű dolgokat valósíthat meg. Még akkor is, ha a sorsa nem kényezteti el hosszú, nyugalmas, alkotó élettel...

Csóka György

* * *

A Tallós Pál Kör és az ERTI Erdővédelmi Osztálya Tallós Pál születésének 70. évfordulója alkalmából emlékülést rendezett az Erdészeti Információs Központban 2001. december 12-én.

Az emlékülés programja:

Megnyitó: *dr. Tóth József* (ERTI)

Tallós Pál, a botanikus – *dr. Bartba Dénes* (NYME)

Tallós Pál, a zoológus – *dr. Csóka György* (ERTI)

Tallós Pál a családban – *Tallós Pálné* „Emlékmorzsa” – Pályatársak, kollégák, barátok rövid visszaemlékezései

A lepkék világa – tisztelgés Tallós Pál emléke előtt – *dr. Vojnits András*

A magyarországi tölgyek karpofág rovaregyüttese – néhány újabb eredmény – *Hirka Anikó* (ERT)

Az akác rákosodásában és ágelhálásában szerepet játszó kórokozók – *Halász Gábor* (NYME)

A genetikai változatosság és a tartamos erdőgazdálkodás: rendhagyó gondolatok a biológiai sokféleségről – *dr. Borovics Attila* (ERTI)

A fekete nyár (*Populus nigra*) genetikai veszélyeztetettsége – tények és tévhitek – *dr. Bordács Sándor* (OMMI)

Zárzó: *dr. Tóth József* (ERTI)